

УДК 378.036:371.11

Корольова І. І.*

ДО ПИТАННЯ ПІДГОТОВКИ МЕНЕДЖЕРІВ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ ЯК ПРОФЕСІЙНИХ КЕРІВНИКІВ

У статті розкриваються шляхи оптимізації професійної підготовки майбутніх менеджерів освітньої галузі на основі програмно-цільового управління з використанням сучасних педагогічних технологій, що уможливує наукове обґрунтування та доповнення дидактичної системи професійної підготовки майбутніх керівників навчальних закладів. Здійснення такої підготовки визначається використанням сучасних педагогічних технологій, включених до системи професійної підготовки майбутніх менеджерів освітньої галузі. Установлено, що вдосконалення процесу професійної підготовки студентів визначається спеціально організованим, науково обґрунтованим педагогічним керуванням їх навчальною діяльністю, яка є переважно самостійною та передбачає поетапну її реалізацію.

Ключові слова: професійна підготовка, менеджери освітньої галузі, педагогічні технології, кейс-технологія, технологія проекту.

Світові тенденції прискореного розвитку науково-технічного прогресу, посилення конкуренції на ринку праці, євроінтеграційні процеси в освіті та науці зумовлюють якісну підготовку компетентних фахівців. Процес професійної підготовки фахівців регулюється Конституцією України, законами України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», державними та галузевими стандартами освіти (освітньо-кваліфікаційними характеристиками фахівців, освітньо-професійними програмами) та іншими нормативно-правовими документами. Ураховуючи зазначене, доцільно переосмислити зміст, функцій і завдання оптимізації професійної підготовки майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах на основі програмно-цільового управління з використанням сучасних педагогічних технологій, що уможливує наукове обґрунтування та доповнення дидактичної системи професійної підготовки майбутніх керівників навчальних закладів.

Аспекти підготовки майбутніх менеджерів освітньої галузі висвітлено в роботах В. Бондара, І. Драч, Г. Єльнікової, Є. Чернишової, Л. Карамушки та ін. Концептуальні засади професійної підготовки педагогічних кадрів розглядали Р. Гуревич, В. Кузь, А. Лігоцький, Л. Хомич, Я. Цехмістер, М. Чобітько та ін., концептуальні засади управління – В. Алфімова, Т. Гребеник, Л. Даниленко, Ю. Конаржевський, О. Мармаза, В. Пікельна, М. Поташник, А. Прокопенко, Т. Рогова, Н. Островерхова, Т. Сорочан та ін.

Метою статті є аналіз можливостей підготовки менеджерів освітньої галузі у вищому навчальному закладі, які відповідають європейським стандартам.

Обґрунтування підходів до оптимізації освітнього процесу широко висвітлено в низці наукових праць, проте вони переважно розкривають шляхи оптимізації освітнього процесу школярів (Ю. Бабанський, В. Бондар, Б. Загвязинський, Т. Ільїна, В. Кузнецова, В. Сластьонін, М. Нікандров та ін.). Реалізувати такий процес здатні підготовлені фахівці. На вирішення цих питань спрямовано реформування в освітній галузі відповідно до європейських вимог щодо формування освіченого, компетентного фахівця, а саме керівників навчальних закладів, здатних якісно виконувати водночас управлінську й педагогічну діяльність.

На думку Є. Климова [5], керівник мусить бути і хорошим організатором, і хорошим спеціалістом. Учений наголошує на важливості зазначеного для управління в системі середньої освіти, адже директор школи або керівник департаменту освіти має бути водночас і організатором, і вчителем-педагогом (бути компетентним з дисципліни, яку викладає; здатним до доцільної та ефективної консультативно-методичної роботи з учителями, уміти встановлювати контакт з дітьми та їх батьками тощо).

*© Корольова І. І.

Таку думку підтримує Л. Карамушка. Аналізуючи поняття «управління» та «менеджмент», вона наголошує, що тлумачення поняття «менеджмент» іноді пов'язують з особою менеджера – суб'єкта управління в будь-якій організації. Учена звертає увагу на визначення «менеджера» як професійного керівника, який пройшов спеціальну підготовку й усвідомлює, що він є представником окремої професії, а не просто інженером, економістом, педагогом, який здійснює управлінську діяльність. Спираючись на це, Л. Карамушка підкреслює, що «менеджер освіти» – це працівник освітніх установ, який успішно здійснює як управлінську, так і педагогічну діяльність [4, с. 13-14].

Як відомо управлінська діяльність, що спрямована на виконання управлінських функцій планування, керівництва, організації, координації, контролю, ухвалення рішень, добору персоналу, вирішення фінансових питань, оцінювання, комунікації, представництва, ведення переговорів, укладання договорів тощо. Доцільно зазначити, що необхідність виконання управлінських функцій свідчить про складність процесу управління й доцільність спеціальної підготовки менеджерів освітньої галузі, зокрема керівників навчальних закладів. Здійснення такої підготовки полягає в опануванні зазначених функцій, що можливо за умови використання сучасних педагогічних технологій, включених до системи професійної підготовки майбутніх менеджерів освітньої галузі.

Педагогічні технології навчання розкривали у своїх дослідженнях А. Вербицький, О. Євдокимов, Г. Коберник, О. Комар, Л. Пироженко, О. Пометун та інші. Так, С. Гончаренко інтерпретує педагогічну технологію як системний метод створення, застосування, визначення всього процесу навчання і засвоєння знань з урахуванням технічних і людських ресурсів та їх взаємодії, який ставить своїм завданням оптимізацію освіти [2, с. 150]. На переконання В. Сластьоніна, педагогічна технологія – це чітке наукове проектування і точне відтворення педагогічних дій, які гарантують успіх [9, с. 87]. С. Сисоєва тлумачить педагогічну технологію як «набір процедур, що поновлюють професійну діяльність учителя й гарантують кінцевий запланований результат» [8, с. 42].

На думку Н. Криворучко та К. Криворучко, сучасні інноваційні педагогічні технології характеризуються тим, що збагачують навчальний процес за рахунок упровадження активних, аналітичних і комунікативних способів навчання та представлення викладачів і студентів про освітню діяльність; забезпечують високий рівень навчально-виховного процесу; формують компетентність майбутніх фахівців; забезпечують становлення аналітичних, організаційних, проектних, комунікативних навичок; розвивають здібності до ухвалення правильних рішень у нестандартних ситуаціях; формують вміння будувати власні освітні програми; є ресурсом для зміни змісту освіти і структури начального процесу відповідно до міжнародних вимог; підвищують показники досягнень структурних компонентів процесу технологізації навчання; орієнтовані на стимулювання творчого потенціалу [6].

Учені акцентують увагу, що при проектуванні інноваційних педагогічних технологій потрібно дотримуватися чіткості й визначеності фіксації результатів, наявності критеріїв їхнього досягнення, покрокової та формалізованої структури діяльності. Так, за переконанням К. Абульханової-Славської становлення особистості відбувається як у процесі оволодіння суспільно-історичними формами діяльності, так і в процесі організації своєї активності. Вона наголошує, що організація особистістю своєї активності зводиться до її мобілізації, узгодження з вимогами діяльності, сполучення з активністю інших людей, що сприяє виявленню індивідуальних способів регуляції діяльності, психологічних якостей, необхідних для її здійснення [1]. Зважаючи на зазначене, фахівець як особистість формується в діяльності, при цьому діяльність постає як активний і свідомо регульований процес взаємодії людини із зовнішнім середовищем. При цьому діяльність є умовою розвитку особистості та виявом її якостей,

і водночас діяльність залежить від рівня розвитку особистості. Тому завданням системи освіти є розвиток у майбутнього фахівця здатності до ефективного вирішення професійних завдань.

Процес формування фахівців, як вважає Г. Єльнікова, є процесом керованим, що ґрунтується на цілевстановленні, яке включає узгодження цілей всіх суб'єктів управління й урахування реальної ситуації в процесі прогнозування, програмування, що забезпечує створення критеріальної вимірюваної моделі результату; цілеспрямуванні через процеси організації діяльності виконавців за оптимального розподілу функцій і повноважень, координації та регулювання їх взаємодії; ціледосягненні (відбувається контроль одержаного результату через установлення зворотного зв'язку, аналіз і висновки про ефективність управління) [3, с. 63].

Ефективним способом професійної підготовки сучасні дослідники (В. Кобзар, О. Сидоренко, Т. Прищеп, В. Ягоднікова та ін.) вважають кейс-метод (або аналіз конкретних ситуацій) – метод активного навчання, який уможливує здійснення ефективної фахової підготовки. Його особливістю є створення проблемної ситуації на основі фактів об'єктивної життєдіяльності суб'єктів освітнього процесу (проблемних виробничих, управлінських та інших ситуацій, складних конфліктних випадків тощо), рішення яких мають декілька варіантів. Для роботи з такою ситуацією потрібно правильно висунути навчальне проблемне завдання, для розв'язання якого готується «кейс» з різними інформаційними матеріалами (статтями, виступами, сайтами в мережі Інтернет, статистичними звітами та ін.).

Такі навчальні завдання за технологією кейс-методу, на думку сучасних дослідників, сприяють формуванню навичок використання теоретичного матеріалу для аналізу практичних проблем; навичок оцінювання ситуації, вибору та організації пошуку основної інформації; умінь формулювати питання і запити; виробленню умінь розробляти багатоваріантні підходи до реалізації плану дії; умінь самостійно ухвалювати рішення в умовах невизначеності; навичок і прийомів усебічного аналізу ситуацій, прогнозування способів розвитку ситуацій; умінь і навичок конструктивної критики; розвитку аналітичного мислення; провокуванню дискусії [11].

Провідною навичкою, яку набуває майбутній фахівець у процесі професійної підготовки, є вміння під професійним кутом зору сприймати будь-яку наочну, вербальну інформацію, самостійно осмислювати, ухвалювати рішення, оцінюючи його можливі наслідки, визначати оптимальні шляхи реалізації цього рішення [12].

Специфічне значення у формуванні досвіду педагогічної та управлінської діяльності в майбутніх менеджерів освітньої галузі має проектний метод навчання. Це визначається специфікою цього методу, зокрема міжпредметністю, що передбачає співвіднесення і систематизацію знань з різних дисциплін; необхідністю використання інформаційно-комунікаційних технологій. З огляду на це науковці виділяють різні види проектів. Так, Є. Полат класифікує проекти за різними напрямками:

- 1) за характером результатів і форм (дослідницькі, оглядові, організаційні);
- 2) за характером провідної діяльності в проекті: дослідницькі, що вимагають обґрунтованої структури визначених цілей, актуальності предмета дослідження для всіх учасників; творчі, що передбачають відповідне творче оформлення результатів (такі проекти, як правило, не мають детально розробленої структури спільної діяльності суб'єктів процесу); рольово-ігрові (учасники беруть на себе виконання певних ролей, зумовлені характером і змістом проекту, особливістю проблеми, що розв'язується); інформаційні (збір інформації щодо будь-якого об'єкта, ознайомлення учасників проекту з цією інформацією, її аналіз та узагальнення фактів); практико орієнтовані (обов'язково спрямовані на соціальні інтереси самих учасників);
- 3) за профілем знань (монопроектні – за одним предметом, міжпредметні – за двома і більше);
- 4) за рівнем контактів (внутрішні, регіональні, міжнародні);

- 5) за кількістю контактів (особистісні, парні, групові);
- 6) за тривалістю (короткочасні та довгострокові) [7].

Поряд із цим науковець наголошує на доцільності дотримання вимог застосування методу проектів: наявності значущої в дослідницькому, творчому плані проблеми, що потребує інтегрованого знання, дослідницького пошуку для її розв'язання; практичної, теоретичної, пізнавальної значущості передбачених результатів; самостійної діяльності студентів; структурування змістовної частини проекту; застосування дослідницьких методів [там само].

Використовуючи метод проектів під час професійної підготовки, доцільно брати до уваги й те, що виконання проекту – це багатогранна діяльність (пошукова, комунікативна, пізнавальна, технічна тощо), і тому доцільно виділяти певні її етапи здійснення. Відповідно науковці у своїх дослідженнях пропонують алгоритм реалізації проекту. Н. Софронова виділяє такі основні етапи в розробленні проекту: підготовку, планування, дослідження, одержання результатів і висновків, подання звіту, оцінювання результатів [6]. Водночас слід зауважити, що поетапний зміст роботи над проектом безпосередньо залежить від теми, мети й типу проекту.

Особливість методу проекту визначає інтегрованість використання інших технологій, зокрема технології проблемної ситуації, успіху, колективного способу навчання тощо.

Отже, важливою умовою вдосконалення процесу професійної підготовки студентів є спеціально організоване, науково обґрунтоване педагогічне керування навчальною діяльністю, що передбачає поетапну реалізацію її відповідних цілей, функцій і структури. Така професійна підготовка студентів поетапно наповнюється різним змістом. Механізмом, що забезпечує формування й реалізацію професійних умінь у студентів, є спеціально організована їхня навчально-пізнавальна діяльність із використанням методичних систем, які становлять основу інтенсивної технології навчання. Її особливістю є збільшення частки самостійної роботи студентів, ускладнення її завдань із використанням навчального проектування.

Підготовка менеджерів освітньої галузі спрямовується на формування фахівців із високим рівнем професійної компетентності, що визначає успішне здійснення як управлінської, так і педагогічної діяльності. Саме тому порушена у статті проблема надзвичайно важлива й потребує більш детального дослідження, яке може бути здійснене в подальших наукових пошуках.

Література:

1. Абульханова-Славская К. А. Деятельность и психология личности / К. А. Абульханова-Славская. – М. : Наука, 1980. – 178 с.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 374 с.
3. Єльнікова Г. В. Теоретичні основи адаптивного управління соціальними системами / Г. В. Єльнікова // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2006. – № 6. – С. 59-64.
4. Карамушка Л. М. Психологічні основи управління в системі середньої освіти : навч. посібник / Л. М. Карамушка. – К. : ІЗМН, 1997. – 180 с.
5. Климов Е. А. Как выбрать профессию / Е. А. Климов. – М. : Просвещение, 1984. – 160 с.
6. Криворучко Н. І. Інноваційні педагогічні технології під час професійної підготовки майбутніх фахівців / Н. І. Криворучко, К. І. Криворучко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://intkonf.org/krivoruchko-ni-krivoruchko-ki-innovatsiyini-pedagogichni-tehnologiyi-pid-chas-profesiyanoi-pidgotovki-maybutnih-fahivtsiv/>
7. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования : учеб. пособие для студ. пед. вузов и системы повыш. квалиф. пед. кадров / под ред. Е. С. Полат. – М. : Академия, 2000. – 271 с.
8. Педагогічні технології в неперервній професійній освіті / Педагогічні технології у неперервній професійній освіті: монографія / [С. О. Сисоева, А. М. Алексюк,

- П. М. Воловик, О. І. Кульчицька, Л. Є. Сігаєва, Я. В. Цехмістер та ін.] ; за ред. С.О. Сисоєвої. – К. : ВІПОЛ, 2001. – 502 с.
9. Слостенин В. А. Введение в педагогическую аксиологию / В. А. Слостенин, Г. И. Чижакова. – М. : Академия, 2003. – 142 с.
  10. Софронова Н. В. Теория и методика обучения информатике : [учеб. пособие для пед. вузов]. – М. : ФГУП «Издательство «Высшая школа», 2003. – 186 с.
  11. Ягоднікова В. В. Кейс-метод (Case study) як форма інтерактивного навчання майбутніх фахівців / В. В. Ягоднікова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/1_NIO_2008/Pedagogica/25496.doc.htm.
  12. Янушкевич Ф. Технології навчання в системі вищої освіти / Ф. Янушкевич. – М. : Інтор, 1994. – 317 с.

Королева И. И.

К ВОПРОСУ ПОДГОТОВКИ МЕНЕДЖЕРОВ ОБРАЗОВАНИЯ КАК ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ РУКОВОДИТЕЛЕЙ

В данной статье раскрываются пути оптимизации профессиональной подготовки будущих менеджеров образования на основе программно-целевого управления с использованием современных педагогических технологий, что позволяет дать научное обоснование и дополнения дидактической системы профессиональной подготовки будущих руководителей учебных заведений. Осуществление такой подготовки определяется использованием современных педагогических технологий, включенных в систему профессиональной подготовки будущих менеджеров образования. Установлено, что совершенствование процесса профессиональной подготовки студентов определяется специально организованным, научно обоснованным педагогическим управлением их учебной деятельностью, которая является преимущественно самостоятельной и предусматривает поэтапную ее реализацию.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, менеджеры образования, педагогические технологии, кейс-технология, технология проекта.

Koroleva I. I.

AS FOR THE ISSUE OF TRAINING OF THE EDUCATIONAL SECTOR MANAGERS AS PROFESSIONAL ONES

This article reveals the approaches and ways to the solution of the future educational sector managers' preparation and training as professional ones. It expands the optimization of the training future professionals in higher education based on program-oriented management using modern educational technology, enabling scientific justification and didactic supplement vocational training of future educational establishment leaders. Implementation of such training is determined by the use of modern educational technologies (case-technology project technology, technology problem situation, technology of success, technology of collective training and so on.) This approach is included in the system of training future managers of the educational sector and also it establishes that an important condition for improving the process of professional training is specially organized, scientifically grounded pedagogical management training activities, involving phased implementation of its relevant objectives, functions and structure. Such training is full of with different content. Mechanisms to ensure the development and implementation of professional skills of the students is especially organized their teaching and learning activities using the methodology formed based on intensive technology training. The training of the educational sector managers is directed to form professional specialists with a high level of professional competence, which determines the success of the management as well as educational activities.

Keywords: training, managers of the educational sector, educational technology, case technology, technology project.